

I

Galimas daiktas, šįkart jis mirs.

Suvokia dėl to nesijaudinantis. Veikiausiai dėl žvarbos, tokios stiprios, kad ji, rodos, kausto sąmonę girtumo svaiguliu. Į galvą atklystančios mintys primena laisvai plaukiojančias, perregimas medūzas. Arkties vėjui geliant plaštakas ir pėdas, mintys įsitēškia į vidinius kaukolės paviršius. Jos į ledą sustings paskutinės.

Jis supranta žingsniuojantis, nors judėjimo nebejaucia. Akiratyje iškilę ledo luitai prišoka ir atsitraukia, vadinasi, jis slenka pirmyn. Ginklas įstrižai prigludęs prie nugaros, maišas pakibęs ant krūtinės. Abiejų svoriai bereikšmiai ir sizifiški.

Jo nuotaika gera. Jeigu lūpos nebūtų visiškai sugrubusios, imtų švilpauti.

Tolumoje nuskamba patrankų griausmas. Trys iš eilės, kaip čiaudėjimas. Laivas duoda ženklą.

Pirmas skyrius

Pokalbio vedėja pasakė mano vardą ir taip privertė smegenis sukrusti. Pati niekada netariu savo vardo – netgi mintyse. Moteris jį ištārė teisingai, kitaip nei dauguma žmonių.

– Esu Adela, – prisistatė. Buvo su akies raiščiu, gelsvais šieno spalvos ir tekstūros plaukais. – Viceministrė.

– Kokios srities?

– Prašau sėstis.

Dalyvavau jau šeštame pokalbyje. Pareigos, kurių siekiau, buvo siūlomos vidiniams kadrams. Skelbime buvo nurodyta, kad „reikalingas leidimas dirbti su įslaptinta informacija“, nes dokumentus su nurodytu atlyginimo diapazonu žymėti žyma „Visiškai slapta“ būtų netaktiška. Iki tokio saugumo lygio aš nepakilusi, tad niekas man neatskleidė darbo esmės. Alga trigubai pranoko tuometinį mano atlygį, todėl mielai susitaikiau su nežinia. Kad nusikasčiau taip toli, teko gauti aukščiausius įvertinimus iš pirmosios pagalbos suteikimo, pažeidžiamų asmenų apsaugos ir Vidaus reikalų ministerijos paruošto gyvenimo Jungtinėje Karalystėje testo. Žinojau dirbsianti su valdžią itin

dominančiais, savitų poreikių turinčiais pabėgėliais, bet nenu-
tuokiau, iš kur jie spruko. Spėjau juos būsiant politiškai svar-
biais persimetėliais iš Rusijos arba Kinijos.

Adela, vienas Dievas žino kokios įstaigos viceministrė, su-
gurgždino gelsvų plaukų sruogą užmesdama ją sau už ausies.

– Tavo motina – pabėgėlė? – pasiteiravo, nors taip pradėti
pokalbį dėl darbo, aišku, buvo klaikiai nenormalu.

– Taip, poniam.

– Ji kilusi iš Kambodžos.

– Taip, poniam.

Per šitą įvairių interviu procesą jau porą kartų buvau priversta
atsakyti į toki klausimą. Įprastai jį užduodami pašnekovai kilsteli
balsą sakinio gale, tarytum tikėdamiesi, kad juos pataisysiu, nes
Jungtinėje Karalystėje tiesiog nėra Kambodžos gyventojų. Jūs
nepanaši į khmerę, per vieną iš pradinių pokalbių man pareiškė
kažkoks pokštininkas ir nušvito it kontrolinė lemputė, nes mūsų
susitikimas buvo filmuojamas ir turėjo atsidurti tarp pagalbinių
personalo mokymo priemonių. Už savo repliką sulaukė įspėjimo.
Aplinkiniai dažnai man taip sako, bet turi omeny, kad labiau pri-
menu pastaraisiais laikais šviesesnį gymį įgavusius baltaodžius –
pavyzdžiui, ispanus, kuriems įkandin, beje, nesidriekia genocido
šleifas, ir ačiū Dievui, nes jis verčia žmones jaustis nesmagiai.

Paskesnio klausimo apie genocidą neišgirdau. (Ar jūsų šei-
ma vis dar?.. (*Veidą perkreipia supratingumo grimasa.*) Ar jūs
kada lankotės?.. (*Užjaučiamai nusišypso.*) Nuostabi šalis... (*Akys
sudrekdamos apniūksta.*) Kai joje viešėjau... (*Ant apatinio voko
matyti ašara.*) ...tenyškšiai elgėsi taip draugiškai...). Adela viso
labo linktelėjo. Pasvarsčiau, gal ji rinksis retą ketvirtąjį variantą
ir paskelbs Kambodžą esant bjaurią.

– Mama savęs nelaiko nei pabėgėle, nei buvusią pabėgėle, – pridūriau. – Man gana keista girdėti žmones taip kalbant.

– Vargu ar tokį žodį vartos ir asmenys, su kuriais dirbsi. Mums priimtinesnis „ekspatrianto“ terminas. Taigi atsakau į tavo klausimą: aš esu ekspatriacijos viceministrė.

– O jie pas mus atsikrausto iš?..

– Iš praeities.

– Iš kur?

Adela sutrūkčiojo pečiais.

– Mes pasitelkiame keliones laiku, – tarė lyg porindama apie kavos aparatą. – Sveika atvykusi į ministeriją.

✱

Kiekvienas, matęs filmų apie keliones laiku, skaitęs knygų apie keliones laiku arba, vėluojant viešajam transportui, atsiribojęs nuo realybės ir mąstęs apie kelionių laiku idėją, suvokia, kad, nagrinėjant fizikinius jų aspektus, tampa akivaizdu, jog tai – sumautos nesąmonės. Kaip jas surengti? Kaip *įmanoma* surengti? Aš pati vienu metu egzistuoju ir šio pasakojimo pradžioje, ir jo pabaigoje, vadinasi, savotiškai persikeliu iš vieno laiko tarpsnio į kitą, tad paklausk mane: dėl to nekvaršink galvos. Tau tereikia žinoti, kad netolimoje ateityje britų valdžia sukūrė būdą keliauti laiku, tik kol kas nebuvo pradėjusi eksperimentų.

Siekiant išvengti chaoso, kurį lemtų permainos istorijoje (jei tik „istoriją“ laikytume nuoseklia, singuliaria chronologine įvykių eiga – prašom, dar viena sumauta nesąmonė), buvo nuspręsta į dvidešimt pirmą amžių atkelti vien tik individus iš

karo, stichinių nelaimių arba epidemijų zonų. Tie ekspatriantai bet koku atveju būtų mirę savo laikotarpiuose. Išgabus juos iš praities, ateitis nepasikeis.

Niekas nenutuokė, kaip kelionė laiku paveiks žmogaus kūną. Štai ir antra priežastis, kodėl taip svarbu rinktis asmenis, kurie būtų praradę gyvybės savo laikotarpiuose, – jie galėjo kristi ir mūsiškiame, kaip į paplūdimį išmestos giliavandenės žuvys. Kas žino, galbūt žmogaus organizmas pajėgus išverti tik tam tikro epochų kiekio pokytį. Jeigu jie, užklupti temporalinio narų ligos atitikmens, ministerijos laboratorijoje sutežtų į pilkus ir rožinius drebučius, tai, bent jau statistiškai, nebūtų žmogžudystė.

Jei „ekspatriantai“ liktų gyvi, jie būtų laikomi paprastais žmonėmis, ir tokia aplinkybė komplikavo padėtį. Rūpinantis pabėgėliais, – ypač kai kalbame apie jų visumą, – verčiau negalvoti apie juos kaip apie konkrečius individus. Antraip dokumentuose kils painiava. Vis dėlto, žmogaus teisių atžvilgiu, ekspatriantai atitiko Vidaus reikalų ministerijos apibrėžtus prieglobsčio prašytojų kriterijus. Etiškai būtų neteisinga vertinti tik fiziologinį kelionių laiku poveikį. Norint nustatyti, ar jie pritaikė prie ateities, ekspatriantams reikėjo joje pagyventi – nuolatinių palydovų priežiūroje, ir būtent tokias pareigas aš gavau sėkmingai įveikusi atranką. Mus praminė „grandimis“, matyt, todėl, kad „asistentams“ mokama mažiau.

Nuo devyniolikto amžiaus kalba sukorė ilgą kelią. „Jautrus“ anksčiau reiškė „jausmingas“. „Agrastas“ – vien tik uogą. O frazėse „psichikos ligonių prieglauda“ ir „prieglobsčio prašytojas“ galima įžvelgti tą pačią reikšmę – jos abi įvardija saugumą užtikrinančią vietą.

Ekspatriantai, kaip mums aiškino, pristatomi į saugią vietą. Mes užsispyrę kreipėme akis nuo kraujo ir plaukų, terliojančių šio beprotnamio grindis.

✧

Dėl naujos tarnybos netvėriau džiugesiu. Kalbų departamente prie Gynybos ministerijos stagnavau. Dirbau vertėja-konsultante, kuri specializavosi Pietryčių Azijos, ypač khmerų, kalbų srityje. Jų mokiausi universitete. Namie motina su mumis bendraudavo khmeriškai, tiesa, iš tų laikų, kai formavosi mano asmenybė, žinių išliko ne kažin kiek. Į savo paveldo kraštą atke-liavau kaip svetimšalė.

Darbu Kalbų departamente šiaip jau džiaugiausi, bet norėjau įsisukti į operatyvinių agentų ratą, ir porą kartų susikirtusi per operatyvinės veiklos egzaminus nelabai įsivaizdavau, kur link turėtų krypti mano karjeros trajektorija. Tėvai man numatė visai kitokią ateitį. Kai buvau mažas vaikas, motina tiesiai šviesiai išsakė savo svajones. Geidavo, kad tapčiau ministre pirmininke. Nes būdama ministre pirmininke „kaip nors pakeisčiau“ britų užsienio politiką, be to, vesčiau tėvus į prašmatnius vyriausybinius pobūvius. Ir turėčiau nuosavą vairuotoją. (Motina prie automobilio vairo sėsdavo nenoromis.) Deja, neskaitant kitų dalykų, ji įkalė man į galvą ir žinias apie karmines liežuvavimo bei melo pasekmes, – jas mininti ketvirta budizmo taisyklė skamba nedviprasmiškai, – todėl po aštuntojo gimtadienio mano politinė karjera užsibaigė nė neprasidėjusi.

Jaunėlė sesuo pasirodė besanti daug geresnė apsimetėlė. Kol pareigingai gilinausi į kalbą, sesuo purtėsi mokslų ir dėl jų buvo

linkusi veltis į kivirčius. Todėl aš įsidarbinau vertėja, o ji tapo rašytoja, tiksliau, mėgino ją tapti, bet užsiėmė tekstų redagavimu. Uždirbdavau kur kas daugiau negu ji, ir tėvai susigaudė, ką veikiu, tad, sakyčiau, karma man buvo maloninga. Sesuo į šitą pastebėjimą tikriausiai reaguotų komentaru: „Apsišik stačia.“ Bet žinau, kad tuos žodžius turbūt ištartų draugiškai.

*

Dėl sąvokos „ekspatriantai“ kirtomės net ir tądien, kai turėjome su jais susitikti.

– Jeigu jie yra pabėgėliai, – pareiškė Simelija, viena iš grandžių, – taip juos ir derėtų vadinti. Juk tie žmonės apsistos ne viloje Provanse.

– Patys nebūtinai *save* laikys pabėgėliais, – atsiliepė viceministrė Adela.

– Ar kas klausė jų nuomonės?

– Jie, iš esmės, mano esantys pagrobimo aukos. 1916-asis galvoja pakliuvęs į priešų teritoriją. 1665-oji tiki mirusi.

– Visus išleisime *šiandien*?

– Gerovės komandos įsitikinimu, ekspatriantų prisitaikymui darysime neigiamą įtaką, jei toliau juos sergėsime ministerijos ligoninės palatose, – atsakė Adela bejausmiu lyg katalogavimo sistema balsu.

Mes – tai yra Simelija ir Adela – ginčijomės viename iš begalės ministerijai priklausančių, vienodų kabinetų su žvirgždo spalvos sienomis, daugybe lubose išpraustų lempučių, sudarančių modulinės konstrukcijos išpūdį, tartum bylojantį, kad už kitų durų rasime tapatų kambarį, kaip ir už trečių, ketvirtų

ir taip toliau. Tokių patalpų interjeras skirtas stimuliuoti biurokratiją.

Visos penkios grandys – Simelija, Ralfas, Aivanas, Edas ir aš – galima sakyti, klausėmės paskutinio instruktažo. Kiekvienas atlaikėme šešis apklausų etapus, per kuriuos pašnekovai mus kvotė tarsį apsiginklavę įsivaizduojamais, krūminius dantis varstančiais grąžtais. *Ar paskutiniu metu arba bet kada praeityje buvote nuteista dėl įstatymo pažeidimo arba įsitraukusi į nelegalią veiklą, kuri kenktų jūsų patikimumui?* Tada ėjo devyni pasiruošimo mėnesiai. Nesibaigiančios darbo grupės ir biografijos faktų tikrinimas. Aprūpinimas fiktyviomis pareigomis senuosiuose mūsų departamentuose (diplomatinėje tarnyboje, Gynybos ir Vidaus reikalų ministerijose). Dabar sėdėjome kabinete, kuriame garsiai dūzgė lempos, ir buvome pasirengę kurti istoriją.

– Nemanote, – vėl prabilo Simelija, – kad nutrenkdami žmones į pasaulį, kurį jie galvoja esant pomirtiniu gyvenimu arba Vakarų frontu, trukdysime jiems prisitaikyti prie naujos aplinkos? Klausiu ir kaip psichologė, ir kaip asmuo, kuriam būdingas normalus empatijos lygis.

Adela gūžtelėjo pečiais.

– Galbūt. Bet mūsų valstybei niekada anksčiau neteko priimti ekspatriantų iš praeities. Neprabėgus nė metams, juos gali, tarkim, pražudyti genetinės mutacijos.

– Ar mums derėtų tikėtis ko nors panašaus? – sunerimusi paklausiau.

– Mes neturime supratimo, ko tikėtis. Kaip tik todėl ir buvote įdarbinti.

✱